
УДК 355.23.355.457(477)

Олексій Алексєєв,
*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

**ОБҐРУНТУВАННЯ ТА РЕЗУЛЬТАТИ
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ МОДЕЛІ
ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ
ДО ОХОРОНИ ЗАКОРДОННИХ
ДИПЛОМАТИЧНИХ УСТАНОВ УКРАЇНИ**

У статті представлено опис, характеристику моделі підготовки та результати експериментальної перевірки військовослужбовців Державної прикордонної служби України для охорони закордонних дипломатичних установ.

Ключові слова: *військовослужбовці Державної прикордонної служби України, охорона закордонних дипломатичних установ, готовність, модель фахової підготовки.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сьогодні наша держава має свої представництва у 118 країнах світу. Це означає, що свої посадові обов'язки із забезпечення безпечної та стабільної роботи дипломатичних установ щодня виконує великий загін прикордонників, оскільки однією з основних функцій, яку здійснює Державна прикордонна служба України (ДПСУ), є охорона закордонних дипломатичних установ України.

© Олексій Алексєєв

Цей вид діяльності характеризується наявністю екстремальних ситуацій, небезпекою та реальною загрозою для життя співробітників консульств та посольств, можливістю збройних конфліктів, роботою з людьми, що можуть мати провокаційні наміри, необхідністю володіння військовослужбовцями Державної прикордонної служби України мовою держав перебування, а також спеціальними знаннями, уміннями та навичками, необхідними для роботи за кордоном. Усе це змушує по-новому дивитися на проблему якості професійної підготовки персоналу ДПСУ, у тому числі й на проблему формування їх готовності до охорони закордонних дипломатичних установ України.

Результати аналізу відгуків на офіцерів та прапорщиків, які пройшли спеціальну професійну підготовку і виконували обов'язки з охорони закордонних дипломатичних установ України, свідчать про те, що близько 36,5 % з них у перші місяці служби мали ускладнену адаптацію до нових умов діяльності, ще 45,8 % опитаних вказали на недолік комунікативних умінь та навичок. Серед опитаних військовослужбовців 33,6 % вказали на недостатню культурологічну підготовку до перебування у новій країні, 47,8 % – на брак знань щодо норм, звичаїв та традицій, які панують у країні, де розташована закордонна дипломатична установа. Отже, фахова підготовка офіцерів та прапорщиків ДПСУ потребує вдосконалення в контексті формування їх готовності до майбутньої професійної діяльності – до охорони закордонних дипломатичних установ України.

Метою статті є характеристика моделі підготовки та результатів експериментальної перевірки офіцерів і прапорщиків Державної прикордонної служби України до охорони закордонних дипломатичних установ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результати аналізу науково-педагогічних джерел, у яких робиться спроба розв'язати проблему удосконалення професійної підготовки фахівців у сфері охорони державного кордону [1; 2; 3; 4], а також практики підготовки офіцерів і прапорщиків для охорони закордонних дипломатичних установ дозволяють зробити припущення про те, що фахова підготовка військовослужбовців прикордонного відомства до зазначеного виду діяльності буде більш результативною за умов:

посилення професійної спрямованості навчального процесу на основі психолого-педагогічної концепції контекстного навчання та урахування досвіду професійної діяльності;

забезпечення міжпредметних зв'язків у формуванні знань, умінь і навичок щодо майбутньої професійної діяльності за кордоном;

регулярного моніторингу якості підготовки військовослужбовців до охорони закордонних дипломатичних установ;

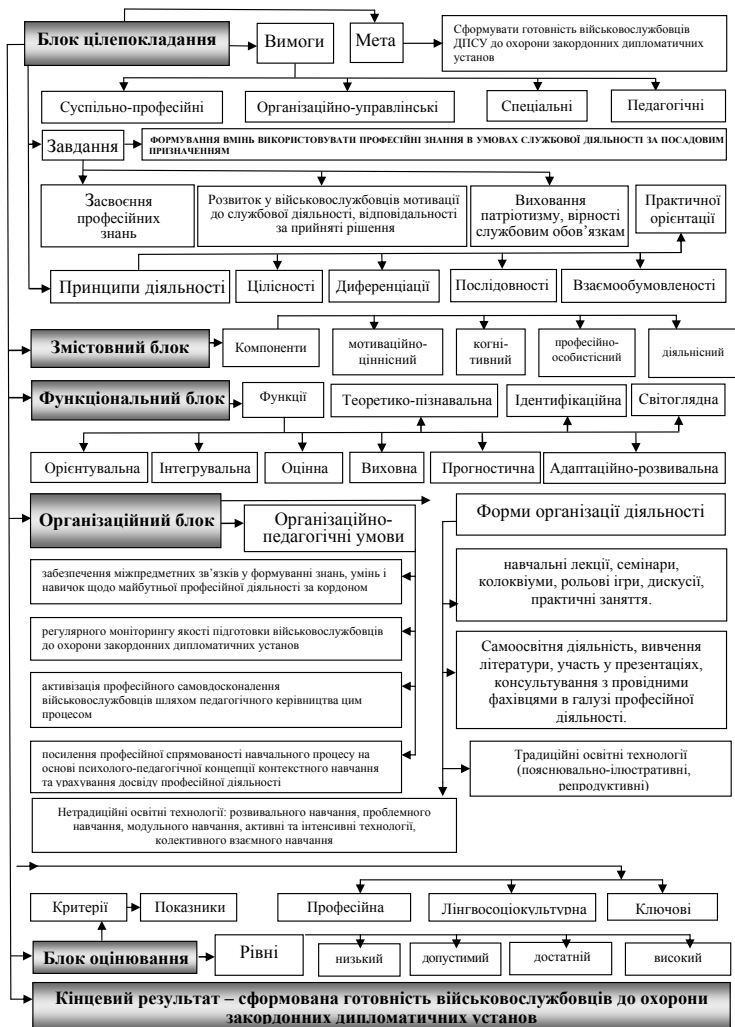
активізації професійного самовдосконалення військовослужбовців шляхом педагогічного керівництва цим процесом.

Смислове навантаження терміна “модель” багатопланове (зразок, вірцевий примірник чогось; тип, марка конструкції; те, що є матеріалом, натурою для відтворення; зразок, з якого знімається форма для відливання в іншому матеріалі; комп'ютерна модель; розрахункова модель тощо), але у нашому дослідженні під цим терміном ми будемо розуміти теоретичну модель процесу формування готовності військовослужбовців Державної прикордонної служби України до охорони закордонних дипломатичних установ.

Модель включає такі блоки: цілепокладання, змістовний, функціональний, організаційний, оцінювання та кінцевий результат (див. рисунок). Представимо коротку характеристику кожного з блоків.

Щодо блоку цілепокладання, то у ньому схематично представлено мету підготовки – сформувані відповідну готовність. До процесу професійної підготовки висуваються певні вимоги, зокрема: суспільно-професійні, обумовлені суспільною значимістю діяльності з охорони закордонних дипломатичних установ, а також її відповідності рівню фахової компетентності офіцерів і прапорщиків – майбутніх чергових комендантів закордонних дипломатичних установ; організаційно-управлінські, які передбачають порядок та послідовність професійної підготовки військовослужбовців на курсах, визначають її зміст; спеціальні, які визначають особливості змісту знань, умінь і навичок військовослужбовців Державної прикордонної служби України до охорони закордонних дипломатичних установ; педагогічні, що розкривають особливості засвоєння військовослужбовцями сучасних знань із загальнопрофесійних і фахових дисциплін, виховання високоосвіченої,

культурної, гармонійно розвиненої особистості, пропагують ідеї освіти в інтересах сталого розвитку, компетентнісного підходу.

Модель підготовки військовослужбовців Державної прикордонної служби України до охорони закордонних дипломатичних установ

Формування готовності військовослужбовців Державної прикордонної служби України до охорони закордонних дипломатичних установ відбувається з урахуванням принципів цілісності, диференціації, послідовності, взаємообумовленості, практичної орієнтації.

У змістовному блоці моделі представлені компоненти готовності офіцерів і прапорщиків до зазначеного виду діяльності (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, професійно-особистісний та діяльнісний компоненти). Їх детальну характеристику подано нижче.

Мотиваційно-ціннісний компонент включає в себе професійні установки, прагнення, сукупність мотивів, потреб, інтересів та ціннісних орієнтацій військовослужбовців ДПСУ, адекватних меті, завданням та вимогам професійної діяльності. Його основою є професійна спрямованість (особисте прагнення застосувати свої знання в обраній професійній сфері), у якій виражається позитивне ставлення до професії, нахил та інтерес до неї, бажання вдосконалювати свою фахову підготовку тощо. Стійкість, глибина і широта професійних інтересів і корпоративних прикордонних ідеалів визначається професійною спрямованістю. Ступінь сформованості професійного інтересу визначає характер роботи майбутнього фахівця над собою з метою використання своїх можливостей і здібностей. Ціннісно-професійні орієнтації, основою яких є професійна етика, професійні ідеали, погляди, принципи, переконання, готовність діяти відповідно до них. Ядро орієнтаційного компонента – ціннісні орієнтації особистості, глибина професійного світогляду. Не меншу роль відіграє професійна етика, основу якої становлять моральні норми, оцінки і самооцінки, контроль і самоконтроль, повага до норм і вимог суспільного життя й уміння дотримуватися цих норм.

Когнітивний компонент характеризується як сукупність знань, необхідних військовослужбовцю для здійснення ним професійної діяльності під час охорони закордонних дипломатичних установ. Професійні знання об'єктивно необхідні для результативної професійної діяльності. Перш за все це глибокі професійні знання особливостей охорони закордонних дипломатичних установ; знання основних нормативно-правових актів, інструкцій, посадових обов'язків та інших

документів, які регламентують професійну діяльність; знання завдань охорони закордонних дипломатичних установ; знання організації, форм і методів здійснення охорони закордонних дипломатичних установ; країнознавчі знання, мовно-комунікативні знання; знання обов'язків чергових комендантів дипломатичних установ.

Професійно-особистісний компонент включає в себе професійну спрямованість уваги, уваги, сприймання, пам'яті, мислення, а також військово-професійні здібності та якості, необхідні для успішного здійснення професійної діяльності. Щодо уваги військовослужбовців, що виконують свої обов'язки з охорони закордонних дипломатичних установ, то вона повинна мати здатність до переключення, розподільності, переміщення з одного об'єкта на інший і характеризуватися достатньою стійкістю, обсягом, концентрацією. Серед якостей цього компонента готовності значне місце займає мислення. Воно виявляється в умінні прогнозувати і моделювати можливі ситуації, явища, факти і можливі наслідки. А для цього необхідний високий рівень теоретичних знань, творче мислення і ґрунтовний багаж загальної культури. До професійно-особистісних якостей належать також професійна відповідальність, вимогливість, уміння спілкуватися, комунікабельність, швидка реакція на зміну ситуації та адекватність у прийнятті рішень; здатність самостійно оцінити умови соціуму і знайти шляхи вирішення проблем, адекватно визначити свої дії.

Діяльнісний компонент являє собою актуалізацію всієї сукупності умінь та навичок, які забезпечують ефективність вирішення практичних завдань професійної діяльності з охорони закордонних дипломатичних установ, тобто визначення найбільш ефективних способів, методів і прийомів. Цей компонент складають організаційно-професійні, комунікативні, інформаційно-орієнтаційні, конструктивні і рефлексивно-оцінні уміння.

Функціональний блок моделі формування готовності військовослужбовців Державної прикордонної служби України до охорони закордонних дипломатичних установ розкриває функції, які покладаються на фахову підготовку військовослужбовців. Основних з них дев'ять, а саме: теоретико-пізнавальна, ідентифікаційна, світоглядна,

орієнтувальна, інтегрувальна, оцінна, виховна, прогностична, адаптаційно-розвивальна. Їх характеристику подавати вважаємо за недоцільне, оскільки ці функції відповідають основним функціям педагогічного процесу.

Організаційний блок є найбільш об'ємним, оскільки у ньому представлені організаційно-педагогічні умови формування готовності військовослужбовців Державної прикордонної служби України до охорони закордонних дипломатичних установ (посилення професійної спрямованості навчального процесу на основі психолого-педагогічної концепції контекстного навчання та урахування досвіду професійної діяльності; забезпечення міжпредметних зв'язків у формуванні знань, умінь і навичок щодо майбутньої професійної діяльності за кордоном; регулярного моніторингу якості підготовки військовослужбовців до охорони закордонних дипломатичних установ; активізація професійного самовдосконалення військовослужбовців шляхом педагогічного керівництва цим процесом), форми організації діяльності (аудиторні і позааудиторні), традиційні (пояснювально-ілюстративні, репродуктивні) і нетрадиційні (розвивального навчання, проблемного навчання, модульного навчання, активні та інтенсивні технології, колективного взаємного навчання) освітні технології.

Організаційний блок моделі визначає основні компетентності, якими у процесі фахової підготовки має оволодіти військовослужбовець Державної прикордонної служби України щодо охорони закордонних дипломатичних установ. Зокрема це професійна компетентність, яка є складним інтегральним утворенням, що формується у процесі фахового навчання, залежить від теоретичної, практичної та психологічної підготовки, професійно-особистісних, індивідуально-психічних якостей, корпоративних цінностей та культури, змісту та особливостей майбутньої діяльності, виявляється, розвивається і вдосконалюється під час виконання службових обов'язків в охороні та обороні важливих державних об'єктів.

Це також лінгвосоціокультурна компетентність – цілісна система вмінь використовувати країнознавчі та фонові знання про національні традиції, норми та цінності національної культури, специфіку вер-

бальної та невербальної поведінки, яка прийнята у певній культурі, звичаї та факти країни, мова якої вивчається, а також досягати повноцінної комунікації з іноземними громадянами.

Організаційний блок моделі визначає також основні ключові компетентності, які було визначено з урахуванням класифікації А. Хуторського [6, с. 48–51], а саме:

1. Ціннісно-смілова компетентність. Це компетентність у сфері світогляду, пов'язана з ціннісними орієнтирами військовослужбовця, його здатністю бачити та розуміти навколишній світ, орієнтуватись у ньому, усвідомлювати свою роль і призначення, творчу спрямованість, уміти вибирати цільові та значеннєві установки для своїх дій і вчинків, приймати рішення. Ця компетентність забезпечує механізм самовизначення прикордонника в ситуаціях навчальної й іншої діяльності.

2. Загальнокультурна компетентність – особливості національної та загальнолюдської культури, духовно-моральні основи життя людини й людства, окремих народів, культурологічні основи сімейних, соціальних, суспільних явищ і традицій, роль науки та релігії в житті людини, їх вплив на світ, компетентності в побутовій і культурно-дозвіллевій сфері, досвід засвоєння наукової картини світу, що розширюється до культурологічного й загальнолюдського розуміння світу.

3. Навчально-пізнавальна компетентність – сукупність компетентностей військовослужбовця у сфері самостійної пізнавальної діяльності, що включає елементи логічної, методологічної, евристичної, загальнонавчальної діяльності, співвіднесеної з реальними об'єктами, які пізнаються: знання й уміння організації цілепокладання, планування, генерації ідей, аналізу, рефлексії, самооцінки навчально-пізнавальної діяльності, добуванням знань безпосередньо з реальності, володінням прийомами дій у нестандартних ситуаціях, евристичними методами рішення проблем, уміння відрізняти факти від домислів, володіння вимірювальними навичками, використання ймовірнісних, статистичних та інших методів пізнання.

4. Інформаційна компетентність – вміння самостійно шукати, аналізувати та відбирати необхідну інформацію, організовувати, перетворювати, зберігати та передавати її. Ця компетентність забезпе-

чує навички діяльності військовослужбовця стосовно інформації, що міститься в навчальних предметах та освітніх галузях, а також у навколишньому світі і формується за допомогою таких засобів, як телевізор, магнітофон, телефон, факс, комп'ютер, принтер, модем, копір тощо, а також інформаційних технологій (аудіо-, відеозапис, електронна пошта, ЗМІ, Інтернет).

5. Комунікативна компетентність включає знання необхідних мов, способів взаємодії з оточенням і окремими людьми та подіями, навички роботи у групі, відігравання різних соціальних ролей у колективі. Офіцер і прапорщик повинні вміти презентувати себе, написати лист, анкету, заяву, поставити запитання, вести дискусію й ін. Для набуття цієї компетентності у процесі фахової підготовки фіксується необхідна й достатня кількість реальних об'єктів комунікації та способів роботи з ними.

6. Соціально-трудова компетентність означає володіння знаннями та досвідом у сфері громадянсько-суспільної діяльності (виконання ролі громадянина, спостерігача, виборця, представника тощо), у соціально-трудовій сфері (права споживача, покупця, клієнта, виробника), у сфері сімейних стосунків та обов'язків, у питаннях економіки та права, у галузі професійного самовизначення.

7. Компетентність особистісного самовдосконалення спрямована на засвоєння способів фізичного, духовного й інтелектуального саморозвитку, емоційної саморегуляції та самопідтримки. Реальним об'єктом у сфері цієї компетентності виступає сам військовослужбовець. Він опановує способи діяльності у власних інтересах і можливостях, що виражається в його безперервному самопізнанні, розвитку необхідних сучасній людині особистісних якостей, формуванні психологічної грамотності, культури мислення та поведінки. До даної компетентності належать правила особистої гігієни, турбота про власне здоров'я, статева грамотність, внутрішня екологічна культура. Сюди ж входить комплекс якостей, пов'язаних з основами безпечної життєдіяльності особистості.

Блок оцінювання представлений критеріями, їх показниками, а також рівнями сформованості готовності, яка формується.

Кінцевим результатом процесу підготовки військовослужбовців Державної прикордонної служби України до охорони закордонних дипломатичних установ, представленим у моделі заключним блоком, має стати сформована готовність офіцерів і прапорщиків до зазначеної діяльності.

З метою експериментальної перевірки цих умов було організовано дослідно-експериментальну роботу. Вона проводилася на базі Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. Її учасниками стали офіцери і прапорщики ДПСУ, які проходили підготовку на курсах охорони закордонних дипломатичних установ України.

Перед проведенням безпосередньої експериментальної роботи було здійснено експертну оцінку її методики. У результаті було прийнято рішення про проведення паралельного експерименту, оскільки на курсах охорони закордонних дипломатичних установ України “Сатурн”, якими передбачено термін навчання 8 місяців, одночасно навчаються до 30 чоловік (фактично одна навчальна група). Така кількість курсантів не дозволяла створити окремо контрольну (КГ) і експериментальну (ЕГ) групи. Разом з тим, зазначені параметри не можуть задовольнити вимоги до репрезентативності вибірки. Тому результати дослідно-експериментальної роботи розглядаються як тенденції, але не закономірності. Для отримання закономірних результатів необхідно суттєво збільшити вибірку сукупність і провести серію додаткових досліджень.

Для встановлення вхідного рівня знань військовослужбовців КГ і ЕГ, які вступили на курси охорони закордонних дипломатичних установ, із названих навчальних дисциплін було використано контрольні і тестові завдання. Щодо встановлення кількісних даних за критеріями готовності військовослужбовців до охорони закордонних дипломатичних установ, то для цього ми використали відповідні методи (спостереження, анкетування, інтерв'ювання, бесіди, тестування, метод експертних оцінок, контрольні роботи тощо).

Далі подамо основні заходи формуального етапу експерименту.

Щодо посилення професійної спрямованості навчального процесу на основі психолого-педагогічної концепції контекстного навчання

та урахування досвіду професійної діяльності, то нами було здійснено аналіз змісту навчальних дисциплін, які вивчаються на курсах охорони закордонних дипломатичних установ “Сатурн” (спеціальна підготовка (у тому числі міжнародне право), технічна підготовка, тактична підготовка, вогнева підготовка, фізична підготовка, обчислювальна техніка, суспільні науки, іноземна мова, українська мова за професійним спрямуванням, країнознавство) на предмет їх відповідності вимогам майбутньої професійної діяльності.

Для цього нами було запропоновано експертній групі уважно вивчити зміст робочих навчальних дисциплін, які викладаються на курсах, а також опитати випускників курсів, які після їх закінчення виконували свої обов’язки за межами України і забезпечували охорону закордонних дипломатичних установ. Запитання стосувалися того, які знання, уміння і навички необхідно формувати у військовослужбовців для результативного виконання ними своїх обов’язків для забезпечення безпеки українських дипломатичних установ за кордоном, а також який навчальний матеріал не було застосовано під час служби з виконання зазначених завдань. Результатом цієї аналітико-пошукової роботи стало те, що зміст робочих навчальних дисциплін, які викладаються на курсах “Сатурн”, було суттєво переопрацьовано, а також введено нові навчальні дисципліни. Представлено оновлений перелік дисциплін, які викладаються на курсах охорони закордонних дипломатичних установ. Зокрема, для посилення професійної спрямованості навчального процесу на основі психолого-педагогічної концепції контекстного навчання та урахування досвіду професійної діяльності, за рахунок годин, які були виділені для навчальних дисциплін “Суспільні науки” і “Країнознавство”, введено дисципліни “Основи етики, естетики та дипломатичного етикету” і “Основи правового регулювання діяльності ДПСУ”. Крім того, фізична підготовку, на яку відводилося 134 години, запропоновано викладати 60 годин, з яких 50 – навчальні і “Охорона та захист осіб (тактичні трійки)”, загальним обсягом 186 годин, з яких 160 – навчальні.

Щодо випускних іспитів, то додатково введено іспит з дисципліни “Охорони та захист осіб” (6 годин).

Щодо форм і методів проведення занять, то опанування уміннями і навичками відбувалося за допомогою: ситуативних тренінгів (наприклад “Застосування прийомів самозахисту під час нападу неозброєного правопорушника на прикордонника”, “Застосування прийомів самозахисту під час нападу на прикордонника правопорушника, озброєного холодною зброєю” тощо), самостійного тренування (“Захист – контр-атакуючі дії від нападу неозброєного правопорушника ударом рукою”), тренування у парах (запобігання захватам за тулуб / ноги з метою повалення), комплексного тренування (застосування прийомів самозахисту під час нападу правопорушника на прикордонника шляхом повалення на землю, самооборона на землі), динамічних вправ за сценаріями (застосування прийомів самозахисту персони від нападу озброєного / неозброєного правопорушника на прикордонника), базових тактичних збройових комплексів (виконуються індивідуально, у парах та в мікрогрупі), контрольних комплексних вправ стрільб (наприклад, застосування прийомів стрільби під час індивідуальних дій у парі та мікрогрупі на фоні складної тактичної обстановки).

Контроль засвоєння умінь і навичок з дисципліни “Охорона та захист осіб” було запропоновано провести за допомогою такої форми, як “професійний аудит персоналу курсів охорони і захисту закордонних дипломатичних установ”. Ця форма контролю передбачала проведення низки тестів, а саме: “Психофізична витривалість”, “Практичні дії в складній оперативній обстановці” (Міжнародний стандарт “Bodyguardtraining”), “Виконання кваліфікаційних вправ стрільб” (міжнародний стандарт “ТОР-9”), “Самооборона та захист осіб”, а також “Екстремальна медицина”.

Щодо інших навчальних дисциплін, які вивчалися на курсах підготовки до охорони закордонних дипломатичних установ, то під час їх викладання у експериментальній групі нами широко використовувалися такі форми і методи контекстного навчання, як: “Рольова гра”, “Обмін досвідом”, “Змодельована ситуація”, “Практичні заняття”, “Аналіз конкретних випадків (кейси)”, “Постановочна сценка”.

Одним із дієвих засобів реалізації міжпредметних зв’язків у фаховій підготовці зазначеної категорії військовослужбовців нами було

обрано інтегровані бінарні практичні заняття. Підготовка до занять передбачала сумісне написання методичних розробок, визначення мети заняття кожним викладачем, вибір послідовності основних етапів, розподіл часу, визначення методів контролю самостійної, аудиторної та позааудиторної роботи курсантів, залучення їх до творчо-пошукової роботи.

Так, наприклад, з дисциплін “Українська мова за професійним спрямуванням”, а також “Іноземна мова” для курсантів були підготовлені та розтиражовані матеріали для самостійної роботи, з якими вони мали можливість ознайомитися напередодні. Ці завдання передбачали навчання читання професійно орієнтованих текстів самостійно.

Вхідний рівень знань на інтегрованих бінарних заняттях перевірявся шляхом фронтального, індивідуального усного опитування та тестів, складених з урахуванням міждисциплінарної інтеграції.

На завершальному етапі контроль знань проводиться шляхом вирішення проблемно-орієнтованих завдань, узагальнення, конкретизації теоретичного матеріалу та практичних навичок з використанням міждисциплінарної інтеграції, уміння оперувати отриманою інформацією для вирішення комунікативних завдань. Інтенсифікації заняття сприяло візуальне унаочнення, а також спеціально розроблені посібники.

Усе це дозволяло активізувати пізнавальну діяльність курсантів, створити сприятливі умови для засвоєння знань, саморозвитку кожного з них.

Однією з форм забезпечення міждисциплінарних зв’язків у формуванні знань, умінь і навичок щодо майбутньої професійної діяльності за кордоном, яка використовувалася під час формувального етапу експерименту, був професійний тренінг – відпрацювання вмінь отримувати необхідну інформацію з різних джерел шляхом аналізу й узагальнення отриманих даних у межах декількох навчальних дисциплін, наприклад, спеціальної, технічної і тактичної підготовки.

Реалізація під час формувального етапу експерименту моніторингу якості підготовки військовослужбовців до охорони закордонних дипломатичних установ дозволила своєчасно реагувати на проблеми, які виникали у навчальному процесі, а також розробити рекомендації

науково-педагогічному складу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького щодо результативної підготовки офіцерів та прапорщиків ДПСУ до охорони закордонних дипломатичних установ України.

У дослідженні ми виходили з того, що навчальних занять, які передбачено навчальною програмою курсів підготовки офіцерів і прапорщиків для охорони закордонних дипломатичних установ України (усього 1060 годин) недостатньо для формування готовності військовослужбовців до зазначеного виду діяльності. На це вказали і результати констатувального етапу експерименту. Тому однією з педагогічних умов, яка покликана зробити фахову підготовку зазначеної категорії фахівців більш результативною, є активізація професійного самовдосконалення військовослужбовців шляхом педагогічного керівництва цим процесом.

Реалізація цієї педагогічної умови передбачала формування у військовослужбовців позитивного ставлення до самовдосконалення. Як було встановлено нами раніше, структурно процес самовдосконалення складається з чотирьох основних логічних взаємопов'язаних етапів: самосвідомість і прийняття рішення на самовдосконалення, планування і вироблення програми самовдосконалення, безпосередня практична діяльність з реалізації поставлених завдань у роботі над собою, самоконтроль і самокорекція цієї діяльності.

Таку роботу було організовано викладацьким складом, задіяним у професійній підготовці військовослужбовців. Її основними методами були індивідуальні бесіди з курсантами, диспути у позааудиторний час, тренінги, рефлексивні методики (самопізнання, щоденники самовдосконалення), створення особистісно-професійних автопортретів, розробка творчих проектів з дисципліни “Основи етики, естетики та дипломатичного етикету”, організація конкурсу знавців української мови (з дисципліни “Українська мова за професійним спрямуванням”), а також читацької конференції за творами сучасних українських письменників (М. Матіос “Солодка Даруся”, В. Шкляр “Чорний ворон”).

Щодо тренінгів, то їх використання під час занять з дисциплін “Фізична підготовка”, “Охорона та захист осіб” сприяло посиленню

контексту навчання. Вони сприяють формуванню знань і здатності їх використовувати; формують уміння, досвід, а також створюють умови для їх рефлексії; учать ціннісним ставленням і підходам до життя, до професійного становлення і самовдосконалення.

Варто зазначити, що неодмінною умовою дієвості керівництва професійним самовдосконаленням військовослужбовців є висока теоретична і методична підготовка самих викладачів. Адже керівництво самовихованням і самоосвітою інших людей – справа тонка і дуже делікатна. Вона вимагає від викладачів почуття такту, високої загальної і військово-педагогічної культури, вимогливості до людей і турботи про них. Тому до організації такої роботи нами були залучені лише такі викладачі, які відповідали зазначеним критеріям.

Щодо форм і методів педагогічного керівництва професійним самовдосконаленням офіцерів і прапорщиків курсів підготовки для охорони закордонних дипломатичних установ України під час формувального етапу експерименту були наставництво, кураторство, індивідуально-виховні бесіди, психологічне консультування і корегування.

Для здійснення поставленої мети викладачі використовували під час викладання навчальних дисциплін такі дидактичні прийоми, як сприяння самостійності і свободи для вияву ініціативи і творчості військовослужбовцями, при одночасному контролі та оцінці їх результатів; введення елементів змагальності на заняттях, здорової конкуренції у навчальному процесі; організація пропаганди досвіду самовдосконалення кращих військовослужбовців; періодичне обговорення питань професійно-педагогічного самовдосконалення на лекціях, семінарських заняттях, індивідуальних бесідах і консультаціях.

Висновок. Отже, фахова підготовка військовослужбовців Державної прикордонної служби України до охорони закордонних дипломатичних установ буде більш результативною за умов посилення професійної спрямованості навчального процесу на основі психолого-педагогічної концепції контекстного навчання та урахування досвіду професійної діяльності, забезпечення міжпредметних зв'язків у формуванні знань, умінь і навичок щодо майбутньої професійної діяльності за кордоном, регулярного моніторингу якості підготовки

військовослужбовців до охорони закордонних дипломатичних установ, а також активізації професійного самовдосконалення військовослужбовців шляхом педагогічного керівництва цим процесом.

Крім того, для цілісного уявлення про процес підготовки військовослужбовців Державної прикордонної служби України до охорони закордонних дипломатичних установ розроблено модель цього процесу і охарактеризовано її основні компоненти.

Експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов підготовки військовослужбовців до охорони закордонних дипломатичних установ України, організована в реальних умовах курсів на базі Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, довела правомірність гіпотези, висунутої на початку дослідження. Порівняння результатів вихідного рівня готовності військовослужбовців до охорони закордонних дипломатичних установ за критеріями у КГ і ЕГ свідчить, що сформованість компонентів зазначеної готовності у офіцерів і прапорщиків, які були учасниками формувального етапу експерименту, є вищим у межах 15,5 – 18,5 %.

Наукове дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування готовності військовослужбовців Державної прикордонної служби України до охорони закордонних дипломатичних установ. Перспективними напрямками подальших досліджень є: удосконалення змісту нормативної і варіативної частини спеціальних навчальних дисциплін в контексті підготовки офіцерів і прапорщиків до зазначеного виду діяльності; з'ясування можливостей діагностики у формуванні готовності військовослужбовців до майбутньої професійної діяльності; порівняльний аналіз досвіду професійної підготовки військовослужбовців у прикордонних відомствах інших країн.

Список використаної літератури

1. Балашов В. А. Формирование профессиональных качеств у слушателей-пограничников в процессе профессионального обучения : дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02 / В. А. Балашов. – Хмельницький, 1996. – 263 с.
2. Берестецька Н. В. Підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників до професійного спілкування у процесі навчання гуманітарних дисциплін : авто-

реф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Берестецька Наталія Володимирівна ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2008. – 20 с.

3. Будник С. М. Формування професійної готовності офіцерів-прикордонників до творчого вирішення завдань управлінської діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.07 “Педагогічна та вікова психологія” / Будник Сергій Михайлович ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2006. – 20 с.

4. Галімов А. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників до виховної роботи з особовим складом : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Галімов Анатолій Володимирович ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2005. – 40 с.

5. Діденко О. В. Теоретико-методичні засади формування здатності до професійної творчості в майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / О. В. Діденко ; Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2009. – 533 с.

6. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Нар. образование. – 2003. – № 2. – С. 48–51.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Трембовецький О. Г.

Стаття надійшла до редакції 2.03.2016

Алексеев А. Л. Обоснование и результаты экспериментальной проверки модели подготовки военнослужащих Государственной пограничной службы Украины к охране иностранных дипломатических учреждений Украины

В статье представлено описание, характеристику модели подготовки та результаты экспериментальной проверки военнослужащих Государственной пограничной службы Украины для охраны иностранных дипломатических учреждений.

Ключевые слова: *военнослужащие Государственной пограничной службы Украины, охрана заграничных дипломатических учреждений, готовность, модель профессиональной подготовки.*

Alexeev O. L. **Model of training soldiers of the State Border Service of Ukraine to the protection of foreign diplomatic institutions of Ukraine**

The article describes the preparation and characterization of model soldiers of the State Border Service of Ukraine for the protection of foreign diplomatic missions.

Keywords: *soldiers of the State Border Service of Ukraine, the protection of foreign diplomatic missions, readiness, vocational training model.*